

't Hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

nr 179 Winter 2019

Jubileumnr. 4

<p>Inhoud Jubileumnr. 4</p> <p>Oud voorzitter Piet van Iersel aan het woord 3</p> <p>Uit de oude doos 4</p> <p>Olieramp in de Biesbosch 5</p> <p>Herintroductie Zeearend 6</p> <p>Visarend in Markdal 6</p> <p>Toch een Roodkeelduiker 7</p> <p>Vijftig jaar Huiszwaluwen tellen 8</p> <p>Ohoh een Oehoe 10</p> <p>De Vuurgoudhaan 11</p> <p>Verslag Euro Bird watch day 12</p> <p>Digitaal Steenuil inventariseren 14</p> <p>Het is niet altijd wat je denkt 15</p> <p>Vroege vogeltochten 16</p> <p>Verslag Vib dag 17</p> <p>2019 jaar van de Wulp 18</p> <p>Dagje vogelen met Giggi van Melick 19</p> <p>Natuurgebied in de regio, Boomkikkerpad 20</p> <p>Bijzondere waarnemingen 21</p>	<p>'t Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.</p> <p>Bank 76 INGB 0001 0637 12</p> <p>Bestuur Bert van de Haar (voorzitter) Piet van Iersel (secretaris) Ineke Buijnsters (PR&communicatie.) Kees Wijnen (Penningmeester) Reinier van Loo (bio-secretaris) Merel Roks (coördinator werkgroepen)</p> <p>Vormgeving en opmaak Martin van Leest</p> <p>Redactie 't Hupke Martin van Leest Jan Benoist redactie@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Vaste medewerkers Raymond van Breemen Piet van Iersel Hans van der Sanden Willem Veenhuizen Harry van Vugt</p> <p>Tekstcorrectie Henriëtte Huijgens Ad Rijnen Albert de Hoon</p> <p>Wijze van aanleveren Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak. Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email</p>	<p>Het begint zo langzamerhand een vervolghet verhaal te worden, maar toch wil ik nog even terugkomen op de luidruchtige festivals in het buitengebied, en dan met name in het broedseizoen. Recentelijk heeft wethouder Daan Quaars inzicht verschaft in de aanpassingen die er mogelijk gaan komen van het evenementenbeleid in Breda. Het lijkt er toch op dat de actie van de Vogelwerkgroep om naar de rechter te stappen vruchten heeft afgeworpen. De wethouder stelt nu voor: <i>Aansluitend bij haar groenambitie benoemt het college een 'kwetsbare periode gemeentelijke recreatieplassen' waarbinnen luidruchtige evenementen geen gebruik mogen maken van de recreatieplassen. Deze periode betreft het meest kwetsbare deel van het broedseizoen en zal op basis van de eerste onderzoeksresultaten naar schatting duren van half maart tot eind juni (nader te duiden).</i> Dit onderzoek vindt plaats via een inventarisatie door een extern bureau en er wordt daarbij ruimer geïnventariseerd dan alleen op het festivalterrein, het zogenaamde effectgebied. Omtrent de gebruikte term 'meest kwetsbare deel van de broedperiode' is door ons als commentaar ingediend dat daar ook de periode onder moet gaan vallen waarin de kuikens net na hun geboorte voldoende sterk moeten worden voor hun latere leven. De periode moet gaan behelzen: paren, broeden en voeden. Stress door overmatige geluidsoverlast moet in die periode dan ook worden voorkomen, omdat dit direct hun energievoorraad zal aanspreken. We hebben dus misschien bij de rechter verloren, maar er gloort een succes. Op 26 oktober hadden we de laatste happening vanwege ons vijftigjarig jubileum. De Vogels in Brabantdag (VIB) bracht veel vogelaars uit Brabant samen en we kregen vanuit de Vogelwerkgroep presentaties over vogels in en rond Breda. Als bijzondere gast was de (voormalige) voorzitter van onze zusterorganisatie (PTOP) uit Polen overgekomen en hij hield een heel interessante presentatie over het gebied dat zij beheren met hun organisatie, met daarbij vele mooie foto's. Afsluitend was er een rondleiding door de Lage Vuchtpolder waarin, ondanks de late periode in het seizoen, toch mooie waarnemingen werden gedaan, zoals Havik, Sperwer, Torenvalk, Buizerd en Blauwe Kiekendief, op niet al te grote afstand, en vele Veldleeuweriken en ook nog een Ooievaar.</p>
<p>Van de redactie</p> <p>Vier jubileumnummers Dit laatste jubileumnummer staat weer boordenvol met verhalen uit het verleden, allen geschreven door onze vaste medewerkers. Deze keer ook een flinke bijdrage van onze leden. Bas Gerrits, Mary Holleman, Han Rijgersberg, Antoinette van der Wildt en Erik van Boxtel. Dank daarvoor. Waarmee wij als redactie aan willen geven dat 't Hupke ook door jullie geschreven mag worden.</p> <p>Weer veel leesplezier</p>	<p>Website www.westbrabantsevwg.nl</p> <p>Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een email naar secretaris@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Webredactie Ger Duijf (g.duijf@casema.nl)</p> <p>Volgend Hupke Verzenddatum 1 maart Aanleveren kopij 1 februari</p> <p>Foto omslag: F. Kremer</p> <p>'t Hupke wordt gedrukt door: Printwall Breda</p>	<p>Bert van de Haar</p>

De viering van ons vijftigjarig bestaan kreeg zijn vervolg in de "Vogels in Brabant dag" op 26 oktober jl. In totaal bezochten ongeveer zestig leden van allerlei vogelwerkgroepen uit de regio deze bijeenkomst. De film van John Vegt, die laat zien hoe divers de activiteiten van onze vereniging zijn, werd weer vertoond.

Die diversiteit blijkt ook uit mijn werk als secretaris. Het aantal mails dat ik in totaal verwerkte, overtreft de tweehonderd per twee maanden. Gelukkig doet Fred de administratie van de cursussen, zodat er zo'n vijftig niet door mij behandeld hoeven te worden. Die mails betreffen soms vragen die aan de Vogelwerkgroep worden gesteld; andere mails moeten door het bestuur worden behandeld. Het is best een gedoe om alles in de juiste proporties te zien, of het nuttig is voor de vereniging om er wat mee te doen. Vergeef me als ik dat soms eens verkeerd inschat. Gelukkig zijn twee vacante bestuursfuncties ingevuld. Merel Roks heeft haar werk opgepakt door de werkgroepcoördinatoren bijeen te roepen. En ze is gestart met een Instagram-account. Voorts is Reinier van Loo begonnen als biologisch secretaris. Hij heeft al overlegd met diverse leden van de vereniging ten einde zijn werk in te vullen.

Dan is er nog de Stikstofcrisis en de PFAS-problematiek; beide onderwerpen beheersen het nieuws, evenals de acties die er het gevolg van zijn. Nu heb ik in het begin van mijn studie (de jaren zeventig van de vorige eeuw) al eens gerekend aan de mestoverschotten en kon ik toen de wat ik noem de "strontkaart" van Noord-Brabant maken. Daarop was toen al te zien dat het niet zo best was gesteld met onze intensieve veehouderij vanwege overbemesting. Daarna kwamen de zure regen en de verdroging aan de orde; die zorgden voor allerlei problemen in onze natuur. Dan heb ik het nog niet over wat de heer Bleker tijdens zijn korte ambtsperiode heeft bewerkstelligd. Jullie kennen de gevolgen: geen realisatie van de EHS en nog meer kansen voor de boeren. Met alle gevolgen van dien voor de natuur (en dus ook de vogels). We zien schaalvergroting en intensivering om ons heen. Uit urine komt snel ammonia vrij, een voedingstof voor planten die zich via de lucht verspreidt. Door een veranderende landbouw verdwenen diverse vogelsoorten: de Grauwe Gors, de Ortolaan. De Veldleeuwerik en de Patrijs zijn bijna uitgestorven. De weidevogels hebben het erg moeilijk, de Wulp zie je niet meer op de heide. Blijft de vraag: : wat kunnen we eraan doen als bestuurders en boeren elkaar niet (willen) begrijpen??

Gelukkig zijn er ook goede ontwikkelingen, hoewel die zich alleen laten zien in de nieuwe natuur; zie de Biesbosch en de uiterwaarden langs de grote rivieren. De beken gaan weer meanderen. De Zeearend en de Visarend zijn vlakbij te zien.

Piet van Iersel

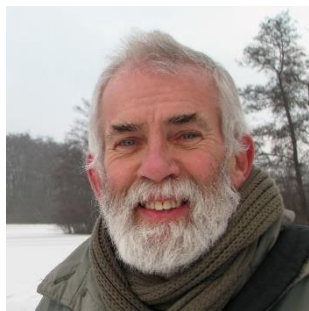
50 jaar Biemeeus

Biemeeus (wie het ook zijn mag....)

heeft heel wat afleveringen voor deze rubriek geschreven. Biemeeus wordt wel n beetje oud en heeft er af en toe minder zin in, of zou het kunnen zijn dat je na 50 afleveringen "niet zo graag meer de deur uit gaat". Bellen naar Biemeeus heeft geen zin, hij is onbereikbaar voor eenieder., als je geluk hebt kom je hem in de omgeving tegen in gezelschap van zijn trouwe viervoeter en altijd gewapend met verrekijker om zijn nek. Kijkend naar alles wat vliegt en rondhuppelt brengt hij zijn ouwe dag door. Wel benieuwd of Biemeeus nog volgende bijdrage gaat aanleveren.....

Hupke

Een oud-voorzitter aan het woord: Piet van Iersel

Inleiding

Hoe word je voorzitter van een vereniging, zou je kunnen denken. Ja, dat ben ik zes jaar lang geweest. De reden om lid te worden van de West-Brabantse Vogelwerkgroep is voor mij wel duidelijk, maar voor jullie natuurlijk niet. Je moet weten dat ik al sedert de jaren zestig naar vogels kijk, en ik kan het niet laten ook. Je kunt het overal: op je werkplek, op vakantie, thuis door het raam, vanuit de auto en ga zo maar door, kortom een leuke hobby die je altijd bij je hebt.

Het begin

Ik kwam in 2001 met mijn gezin in Breda wonen en ik kende er geen mens, dus lag het vanwege mijn hobby voor de hand om lid te worden van de West-Brabantse Vogelwerkgroep. Eerst ga je natuurlijk mee op excursie en naar de ledenvergaderingen. Ja, dat waren roerige tijden: de discussies over de naam van de vereniging werden toen al gevoerd. En je weet het: een bestuur formeren is makkelijker gezegd dan gedaan. Zo werd ik in 2004 lid van het bestuur en meteen tot vice-voorzitter benoemd. Een jaar later was ik meteen voorzitter.

Historie

Als voorzitter maak je wat mee. Je dient alle werkgroepen een keer te bezoeken en daarbij maak je leuke excursies mee, dat wel, zoals naar de Dintelse gorzen. Ook betekende het meedoen met de steenuiltelling, met de weidevogelbeschermers meelopen, Weimeren en Rooskensdonk bekijken, meegaan met de waterwildtellingen met Harry van Vugt en Jan Benoist. En daarbij leer je dan de natuurgebieden rond Breda kennen. Ik herinner me wel dat ik toen ik Tilburg woonde ook wel eens naar de landgoederen rond Breda ben geweest voor de plantjes en naar het Ulvenhoutse Bos. De Biesbosch had in die tijd nog getijddebeweging, reuze spannend om er te roeien en weer op tijd terug te zijn. Ook meedoen met de stadsvogelinventarisaties voor Willem Veenhuizen zijn stadsvogelproject. Dat zou uiteindelijk een boek worden met de inventarisatiegegevens erin. Voor mijn tijd bij de Vogelwerkgroep was het werk van de vereniging vooral voor het boek van de "Broedvogels van West-Brabant" alle gebieden inventariseren; Ad Nuijten was daarvan het boegbeeld. Er zijn tal van rapporten voor gemaakt.

In de tijd dat ik voorzitter was, was internet en email al gemeengoed geworden en nog geen WhatsApp in zwang, trouwens een mobiele telefoon was al heel wat. De smartphone was er nog niet en de vaste telefoon was het beste middel om elkaar te bellen. Ik heb naast mijn werk best veel tijd in de vereniging gestoken: artikeltjes schrijven voor 't Hupke, mededelingen van het bestuur verzorgd, enz. Maar ook de contacten naar buiten; de Groene Tafel, overleg voeren met de Brabantse Milieufederatie, met de terreinbeheerders als Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en niet te vergeten de gemeente Breda.

Bijzondere gebeurtenissen

Natuurlijk heb ik van alles meegemaakt: Het veertigjarig jubileum moest gevierd; het boek over de stadsvogels werd uitgegeven, met een tentoonstelling bij het MEC er achteraan. We plaatsten een slechtvalkenkast op het gebouw van de Luchtmacht in Breda. De Kamertjes werkgroep bestond 25 jaar. We protesteerden tegen de vijftien windmolens die zouden komen bij Etten-Leur, en bij Halderberge ook nog eens tien stuks. Het Breda Hippique zou volgens ons ook niet in het broedseizoen moeten plaatsvinden, maar ging toch door. Nu is het voortaan in het najaar, gelukkig. Het verenigingsblad 't Hupke kreeg een totaal ander uiterlijk, alweer tien jaar geleden. Petje af voor Jan Benoist en Martin van Leest die de lay-out doen van ons blad. Inmiddels is het geheel in kleur dat mag best gezegd worden. De Waterwildtellingen worden inmiddels al vijftig jaar gedaan door een groep van tien of meer actieve leden. We begonnen met een maandelijks nieuwsbrief die eerst werd verzorgd door Piet Verboom en later door de nieuwe webmaster. Voor de waarnemingen werd www.waarneming.nl actief in 2005. Dat heeft heel wat discussies, maar vooral veel mogelijkheden voor de leden opgeleverd. Pas na mijn voorzitterschap werden apps heel gewoon.

Uit het bestuur geklapt

Wat minder leuk waren natuurlijk de wisselingen in het bestuur, ik had zes dynamische jaren met wisselingen in de functies van penningmeester, biosecretaris, werkgroepscoördinatie, secretaris, PR functionarissen. Maar het is me gelukt om het allemaal draaiend te houden. Daarvoor dank ik de leden van de vereniging en de coördinatoren van de werkgroepen die al het werk verzetten om onze inspanningen bij de juiste gebruikers van de gegevens te krijgen.

Slotwoord

Gelukkig bestaat de Sovon en daar hebben ze veel lopende en nieuwe projecten die ons als vogelaars stimuleren en ons nu in staat stellen alles digitaal vast te leggen. In mijn tijd gebruikte je nog papier om je waarnemingen in het veld vast te leggen, nu kan dat met een smartphone in het veld. En ons archief komt daardoor voller dan je in 2005 zou hebben kunnen bedenken.

Piet van Iersel

Uit de oude doos

Inleiding

Toeval bestaat niet, denk ik wel eens. Op 5 oktober 2019 is door Staatsbosbeheer een vrijwilligersdag gehouden. Dat doen ze elk jaar en zo hebben we weer eens contact met elkaar; je ziet oude bekenden en je hoort wat er zoal te doen is bij deze organisatie. De middag was gevuld met excursies in de buurt van Breda. Ik koos voor de eendenkooi in de Binnenpolder van Terheijden, gelegen op loopafstand van het café waar we waren. Met een luxe bus heen en te voet terug. De excursie werd geleid door Kees Rompa en Jos Oprins, beiden van de Heemkunde kring Made, die de eendenkooi onderhouden.

In de zeventiende eeuw lagen er twee eendenkooien in de Binnenpolder van Terheijden: de Voorste Kooi en de Achterste Kooi, waarvan heden ten dage alleen de Achterste Kooi nog bestaat. Deze kooi ligt precies in het centrum van het huidige natuurgebied. De Achterste Kooi is gedurende 242 jaar (van 1693 tot 1935) in gebruik geweest als eendenkooi. In de periode daarna heeft Harry van Vugt veel (inventarisatie)werk verricht in de kooi.

Tegenwoordige gebruik van de eendenkooi

Op de eendenkooi werkte Harry van Vugt samen met Ad Klop beiden lid van de Vogelwerkgroep. Tijdens de excursie op 5 oktober vertelde Jan Benoist dat hij met Harry, Ad Klop en Huub Oome een huisje hebben gebouwd dat dreef op oude bielzen, want een fundering kon in het veen niet worden gemaakt.

En wat kregen we nog meer te zien? In het café was een tentoonstelling van oude spullen van de kooiker en notities van waarnemingen van Harry. Er lag een lijst met bijzondere waarnemingen vanaf 1979, kortom echt iets uit de oude doos. Harry ringde daar ook vogels en schreef alles op: het werd een lange lijst. Die heb ik maar even gefotografeerd, want zo'n getypte lijst is naar mijn mening waardevol.

Het Vuurgoudhaantje

Een echt algemene soort is de Vuurgoudhaan (zoals hij tegenwoordig genoemd moet worden) niet in de Binnenpolder, want hij hoort in de naaldbossen thuis. Je kunt hem dus alleen op de trek hier verwachten (zie elders in dit Hupke). De waarnemingen zijn dan ook in oktober en november gedaan.

Harry schreef zijn bijzondere waarnemingen op gedurende veertig jaar, tot waarschijnlijk eind 1990. Hier volgt een lijstje van de Vuurgoudhaantjes die hij daar zag.

16-10-1983	1
23-10-1983	2
30-10-1983	1
13-10-1986	1
8-11-1986	1
14-10-1986	3

TERHEIJDEN VOGELWAARNEMINGEN VANAF 1979	
ringd)	15/11/86(15x)-12/11/89
	11/10/88
	23/04/86
rvanger	14/01/89(23x)
	08/05/82-03/05/86(2x)
	09/09/79-05/09/85
	18/05/85
ringd+foto)	09/10/86-11/09/86
	01/11/87
geelgors	20/10/90(2x)2
fluit	27/04/86
gekraagde roodstaart	22/09/79
gierswaluw	23/04/85
goudplevier	06/09/86(20x)
grasmus	26/04/80-04/10/86
grasmus (geringd)	17/09/89
grijsvliegenvanger	05/01/85
groenpootruiter	10/05/80-04/10/87
houtduif	17/08/83(3x)
houtsnip (+ nestjongen)	12/10/86
	23/10/83(2x)-26/12/83-02/11/85
houtsnip (geringd)	21/10/90-24/10/90
keep zang	12/10/88
kleine karekiet (geringd)	23/05/81
koekoek	22/10/87-27/10/88-24/09/89-19/10/90
kruisbek	21/10/90
	23/09/79-25/09/83(8x)-01/10/83
	09/10/83(5x)-23/10/83(2x)-07/10/90
kuijmes (geringd)	11/10/88
nachtegaal (zang)	23/04/84-28/04/85
paapje	06/08/86
purperreiger	07/08/85-01/08/86-15/09/86
smelleken	18/09/88
sperver (geringd)	16/11/85
spotvogel (zang)	18/10/89
staartmees (noordelijke vorm)	19/05/84-11/05/85
tjiftjaf (zang)	11/12/83
tjiftjaf (geringd)	20/10/79-14/03/82-23/03/85
tortelduif (zang)	11/11/89
tuinfluit (zang)	23/04/84-28/04/85-26/04/86
tuinfluit (geringd)	25/04/84-24/04/84-30/04/85
visarend	29/09/84
visdiefje	23/10/88-17/09/89
vuurgoudhaantje	09/09/79
	12/06/85(2x)
	27/10/83-23/10/83(2x)-30/10/83
	13/10/86-08/11/86-14/10/90(3x)
vuurgoudhaantje (geringd)	16/10/88(2x)-17/09/89-16/10/89(2x)
	19/10/89(3x)
wielewaal (zang)	11/05/85
witgatje	30/07/83-15/10/86(2x)
ijsvogel	14/01/89(2x)
	10/10/79-15/10/83-04/12/83
zwarte roodstaart	29/12/84-12/11/89-18/03/90
zwartkop (zang)	28/09/80-12/10/86
zwartkop (geringd)	28/03/81
	14/11/83-20/11/83
	12/11/89(2x)

Harry had ook een vergunning om te ringen en dat is een aantal malen gelukt. Hier de resultaten:

16-10-1988	2
17-9-1989	1
17-10-1989	2
19-10-1989	3

Ook dat is dus in de trektijd gebeurd .

Ik heb geen idee of er terugmeldingen van zijn; het zou nog een heel karwei zijn om dergelijke gegevens boven water te halen.

Nog meer oude waarnemingen

De oudste waarnemingen van het Vuurgoudhaantje in Noord-Brabant zijn gedaan in de omgeving van Breda. Vroeger moest je helemaal naar Zuid-Limburg om de vogel te kunnen horen en zien. De eerste waarnemingen in deze omgeving werden gedaan in 1928 in het Ulvenhoutse bos en in het Liesbos. Vier jaar later, in 1932 dus, werden er op vier plaatsen rond Breda vier zingende vogels gehoord; daarna duurde het tot 1954 voor er weer een Vuurgoudhaan werd waargenomen.

Piet van Iersel

1970 Olieramp in de Biesbosch

Op 27 december 1970 begaf plotseling een van de vier grote olieopslag tanks van de Amercentrale het. Die tanks stonden op een terrein aan de oever van de rivier De Amer. De betreffende tank bevatte op dat moment 16.000 ton smerige, zwarte dikke olie. Minstens 9.000 ton olie liep in de rivier. De olielaag breidde zich tot ver op de rivier uit. De dikte van die laag was van enkele centimeters tot een halve meter. Gelukkig was het koud, zodat de olie zich minder gemakkelijk verspreidde en samenklonterde. Doordat sinds november 1970 de getijdenwerking was verdwenen dreef de oliekoek, door de oostenwind, langs de zuidelijke Ameroever richting Moerdijk. De havenmondingen van Drimmelen werden afgesloten met schepen en balken. Tegen de avond lag de oliekoek tot aan het eind van de Koekoekpolder.

's Avonds begonnen ter hoogte van de Koekoekpolder twee speciaal daarvoor ingerichte schepen met het oppompen van de olie. Dit werd de volgende dag voortgezet. Deze actie werd echter een grote mislukking. Ook bij de PNEM was men met een bestrijdingsboot aan het werk gegaan. Hierna werd overgegaan op het gebruik van zandschepen met een laadinstallatie en drijvende kranen die met grijpers de olieklodders in transportschepen deponeerden. Met een onderbreking op oudejaarsavond ging het werk continu door tot de opvallendste olievlekken waren opgeruimd. De weken daarna ging het werk door op normale werktijden. De PNEM was de vervuiler, maar het schoonhouden van de rivier viel onder de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat. De PNEM had het echter zelf aangepakt onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat.

Op 29 december zei ir. Van Melick van de PNEM dat de Amer binnen enkele dagen schoon zou zijn. Rijkswaterstaat heeft de gevolgen van het ongeluk vaak afgezwakt. Regelmatig werden er met olie besmeurde vogellijken opgescheept. Dit terwijl ambtenaren van Rijkswaterstaat smalend spraken over één dode reiger. Op 4 januari zou Rijkswaterstaat roeiboten en manschappen inzetten om vooral de kleine hoeveelheden olie te verwijderen. Helaas tot 14 januari is er nooit meer dan één roeiboot met twee emmers en drie personen aan het werk geweest. Tot de komst van militairen op 25 januari zijn er slechts over een afstand van enkele kilometers alleen wat kluiten olie wat verder in het riet gooid.

Op een bijeenkomst bij de PNEM op 5 januari, waaraan deelnamen Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Koninklijke Landmacht, de gemeente Made en de heer L. Jans van de Stichting voor Hulp aan Vogel Olieslachtoffers, was men het er over eens dat nog 300 á 400 ton olie moest worden verwijderd. Er waren toen vijf kranen en drie zandbaggers bezig. Minister Den Toom van Defensie had diezelfde ochtend beslist dat op verzoek 1000 man van de genie en de marine konden worden ingezet.

Men vond op dat moment een massale actie ongewenst. Het water stond laag, de olie was dik door de kou en de grote Biesboschgaten waren dichtgevroren. Staatsbosbeheer drong echter aan op een snelle opruiming. Door de winterse omstandigheden waren er mogelijkheden tot 15 januari om de olie op ondiepe plaatsen handmatig te verwijderen. Deze olie is uiteindelijk de biezen in gedreven. Op 12 januari werd voorgesteld door het Ministerie van CRM, Staatsbosbeheer en enkele particulieren om vóór de dooi zou intreden, de Biesboschgaten met drijvend materiaal af te sluiten. Technisch onuitvoerbaar, volgens Rijkswaterstaat. Ook de Biesboschvaart, waaronder het zandtransport van de spaarbekkens naar het Shell-terrein bij Moerdijk zou worden gehinderd. Half januari waren er ongeveer 60 man ingezet bij de olieberging. Pogingen van de PNEM om de olie op de rietgorzen in brand te steken mislukten. Een Limburger begon hiermee op 8 januari en had een redelijk resultaat. Op 15 januari werd al olie gesignaleerd op het Haringvliet en de Nieuwe Merwede en in de Biesbosch. Op 20 januari was er weer overleg waarbij Rijkswaterstaat zich afvroeg wanneer het stadium werd bereikt dat het opruimen van resten olie geen zin meer had. Toen werd besloten de militairen in te schakelen.

Reeds enkele dagen na de ramp was 80 procent van de twee à driehonderd Kleine Zwanen die pleisterden in de Biesbosch ernstig vervuild. Half januari werden er in de polders op het vaste land diverse Klein Zwanen aangetroffen, soms bijna geheel zwart en niet meer in staat te vliegen. Onderzoek wees uit dat 5 á 10 procent ernstig was vervuild. De jagers besloten niet meer op waterwild te jagen. Waterhoentjes die vanuit het riet naar het water liepen zakten door de olie. Ook Meerkoeten, Futen en Kokmeeuwen raakten vervuild. De vogels bleven wegvlugten voor mensen tot de laatste krachten het begaven. Op de strekdammen zaten olieslachtoffers, waaronder Kolganzen en Tafeleenden. Bij benadering gingen ze te water en verdronken in enkele minuten. Op 21 januari zaten er op de Boerenplaat 400 Grauwe ganzen waarvan minstens 300 besmeurd met olie. Mensen brachten tientallen besmeurde vogels naar een wagentje van de Stichting voor Hulp aan Vogel Olieslachtoffers dat in Drimmelen stond geparkeerd. Deze werden naar Vlaardingen gebracht om te worden schoongemaakt. De PNEM steunde deze actie financieel. Waarom de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels in diverse dagbladen op 11 januari publiceerde dat het aantal vogelslachtoffers wel meeviel is niet geheel duidelijk. Ook al maakten, aan de andere kant, een aantal bladen, het wel erg bont, waar het aantallen slachtoffers betrof. Hoeveel vogellevens de ramp heeft gekost, is moeilijk te bepalen. Afgaande op de verschillende feiten zal het vermoedelijk zeker om meer dan 5000 vogels zijn gegaan. Van alle kanten kwamen er meldingen binnen van dode en besmeurde vogels.

Hans van der Sanden Bron: Samenvatting van een artikel uit "Het Vogeljaar" (januari 1971) Huub Oome.

Herintroductie Zeearend

In Bio-nieuws van mei 1999 stond een artikel over de herintroductie van de Zeearend door Martijn de Jonge. Hij bezocht zeearendpopulaties in Duitsland, Polen, Zweden en Noorwegen. Hij bestudeerde ook het voorkomen en gedrag van de soort tijdens de winter in ons land.

In het project Levende Rivieren, dat begin jaren negentig startte, voorzag men terugkeer van ooi- en vloedbossen door een meer natuurlijk beheer van de buitendijkse gebieden langs de Rijn, Maas en Waal. In datzelfde project waren al bevers losgelaten. Werd het nu geen tijd om aan de herintroductie van de Zeearend, de ontbrekende schakel in de voedselkringloop, te gaan werken, vroeg WNF zich af. In 1996 verleende het ministerie van landbouw een 10-jarige vergunning voor een plan om tamme dierentuin-zeearenden uit te wennen. Nationaal werd het plan aangevochten door Das en Boom en Faunabescherming, Internationaal werd Nederland opgeroepen "ecologisch geduldig" te zijn. Alles wees erop dat de Zeearenden geschikte gebieden wel vanzelf koloniseerden. Daarnaast bestonden er bezwaren tegen de inzet van valkeniers. Het grootste struikelblok vormde echter de genetische onduidelijke afkomst van de dierentuinzeearenden. Op dat laatste bezwaar liepen ook de pogingen om Poolse opvangarenden naar Nederland te halen stuk. Ondertussen ging de opmars van de vogels gestaag door en werden biotopen, die door vervuiling in de jaren zestig ongeschikt waren, weer heroverd. In Nederland was het aantal Zeearenden de afgelopen twintig jaar in de winter stabiel. De enige locaties met kans op een (verlovings)paar de komende twintig jaar leken het Lauwersmeer, de Delta of de Oostvaardersplassen. Daar was rust, ruimte en prooi in voldoende mate aanwezig. De twintig broedparen die WNF in 1994 voorstelde, zouden dus niet snel gerealiseerd worden, Maar wat blijkt dankzij het "ecologisch geduld" telde Nederland in 2018 ca. 12 broedparen van de Zeearend.

Hans van der Sanden

De Visarend van het Markdal

In het archief van de Vogelwerkgroep zitten 336 waarnemingen van de Visarend, *Pandion haliaëtus*, in West-Brabant. De eerste waarneming erin is van 20 september 1969 te Ossendrecht de laatste van 12 oktober 2018.

De Visarend die van 1 oktober tot 15 oktober 2006 in het Markdal verbleef heeft waarschijnlijk wel de meeste aandacht gekregen van vogelaars en niet-vogelaars. Met uitzondering natuurlijk van het eerste in Nederland broedende visarendenpaar in 2016 en de twee paartjes van 2018, in de Biesbosch.

De berichten in de krant en bij Omroep Brabant TV zorgden voor voldoende aandacht van geïnteresseerden. Dagelijks kwamen er naast vogelaars verschillende andere nieuwsgierigen die het beest weleens wilden zien naar het Markdal. Moet je zoiets bekendmaken of juist niet vanwege de mogelijke versterking? Bij de Visarend is ervoor gekozen om er ruim aandacht aan te besteden. Het betrof geen broedvogel, dus de vogel zou zeker na enkele dagen verdwijnen.

Als echte trekvogels begint voor de noordelijke Visarenden de herfsttrek naar West- en Centraal- Afrika omstreeks half augustus en duurt vervolgens tot eind oktober. In toenemende mate worden noordelijke vogels aangetroffen als overwinterraars rond de Middellandse Zee en West-Europa. Er werden in het weekend zelfs kijkposten met telescopen en mobiele telefoons ingericht. Dit naar een idee van Piet van Iersel en Eric Corssmit. Het bleek een schot in de roos. Vele mensen kwamen langs om over de Visarend en andere vogels te praten. Helaas de Visarend was toen net vertrokken naar het zuiden. Gelukkig hebben velen, twee weken lang, de vogel kunnen bewonderen en zien duiken naar vis. Omdat er vrijwel dagelijks leden van de werkgroep aanwezig waren en zij de belangstellenden door hun verrekijkers lieten kijken was het een mooie reclame voor de West Brabantse Vogelwerkgroep.

Hans van der Sanden

VISAREND (FOTO, A VAN HAREN)

Toch een Roodkeelduiker!

Op 23 februari 1997 meldde Martin van Leest, aan de toenmalige biologisch secretaris, Ad Nuijten, dat hij een Parelduiker, *Gavia arctica*, had gezien op de Mark bij de Klokkenberg. Waarschijnlijk besmeurd met een kleine olievlek op de onderzijde, de vogel zwom enigszins scheef. Er stond een stormachtige wind. De Mark was daar ongeveer vijftien meter breed en stroomde door een landbouwgebied.

Andere vogelaars werden ook van het fenomeen op de hoogte gebracht. De vogel bleek er al enige tijd te zitten. Een werknemer van het Hoogheemraadschap, die er regelmatig kwam voor peilcontroles, zou de vogel wel samen met een collega van het Hoogheemraadschap die verstand had van vogels, in de gaten houden. De verwarring sloeg toe, toen Jan Boers, - de man van het Hoogheemraadschap en lid van de Vogelwerkgroep,- meldde dat hij dacht dat het een Roodkeelduiker, *Gavia stellata*, was. De biologisch secretaris dook in de boeken en kwam tot de conclusie dat het een eerstejaars Parelduiker moest zijn. 25 februari meldde Jan Boers dat hij nog eens goed had gekeken en tot de conclusie was gekomen dat het inderdaad een Parelduiker was. Enkele dagen later belde Kees Kameraat, ook lid van de vereniging, de biologisch secretaris met de mededeling dat de Roodkeelduiker nog steeds te zien was. Herman Schriks had gelukkig een paar mooie foto's van het beest gemaakt en de openbare bibliotheek op zijn kop gezet. Het kon niet missen het moest een eerstejaars Parelduiker zijn. Op 1 maart was dat jaar de SWEV-dag in Galder. De oplossing leek dichtbij. Een groepje ging kijken en kwam tot dezelfde conclusie een eerstejaars Parelduiker. Diezelfde avond belde John Frijters naar de biologisch secretaris: "Ik heb een boek met daarin een foto van een duiker die sprekend lijkt op de Parelduiker maar er staat Roodkeelduiker onder".

ROODKEELDUIKER (FOTO, HERMAN SCHRIKS)

ROODKEELDUIKER (FOTO, R.SCHAAF)

Hoe het probleem opgelost? Martin had een idee en stuurde een foto op naar P.C. Meijer, voorzitter van de club van Vogelkundigen. Die kwam tot de volgende conclusie.

"Roodkeel- en Parelduiker zijn in principe goed van elkaar te onderscheiden. De Parelduiker is meestal iets groter en heeft een dikkere hals en rechte priemvormige snavel. Maar er zijn vogels die niet precies binnen de kaders vallen en waarbij een zekere twijfel kan ontstaan. De vogel op de foto geeft door zijn dikke nek en oppervlakkig bezien priemvormige snavel de indruk van een Parelduiker. Bij het nader bestuderen van de snavel kunt u zien dat de ondersnavel een curve omhoog vertoont naar de bovensnavel toe.

Een ander belangrijk kenmerk is de ligging van het oog. Bij de Roodkeelduikers ligt dit heel vaak vrij in het wit terwijl dit bij een Parelduiker vrijwel nooit voorkomt. Parelduikers hebben op zich al een donkere kop. Het oog ligt dan in een donkere kopbaan. Hierdoor kun je bij de Roodkeelduiker wel eens de indruk krijgen van de kop van een Fuut. Parelduikers hebben een vrij donker verenkleed en juveniele Parelduikers kun je herkennen aan de lichte zoompjes om de dekveerranden (dit geeft de indruk van een netje).

Roodkeelduikers daarentegen hebben een meer gevlekt verenkleed, zeker als het een adulte vogel betreft, zoals het exemplaar op de foto.

Wij stellen het zeer op prijs dat u van onze kennis gebruik heeft willen maken. Op onze najaarsvergadering (7 december) wordt uw brief ingebracht als ingekomen stuk en dan mogen de leden van de Club zich onvoorbereid ook nog even uitspreken over het antwoord op uw vraag.

Met vriendelijke groeten

P.C.Meijer".

Eindelijk opgelost, een Roodkeelduiker, *Gavia stellata*.

Hans van der Sanden

Bron: 't Hupke 1997

Het Vogeljaar 1997

Vijftig jaar Huiszwaluw tellen

De Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) in de beginjaren

In 1970 ben ik gestart met een globale telling van de bewoonde huiszwaluwnesten binnen de bebouwde kom van Breda. Ik kwam toen tot 95 bewoonde nesten. Enkele jaren later ging ik samen met Ad Nuijten de tellingen uitvoeren, vanaf 1982 deed hij alles alleen.

Vanaf 1971 is op systematische wijze geteld en geïnventariseerd; vrijwel elk jaar werd de gehele stad doorgefietst. In 1977 pas werden de broedende Huiszwaluwen op de Trip van Zoutlandtkazerne en de Chassékazerne ontdekt en werden de andere locaties in de verschillende wijken beter bekend.

De Huiszwaluwen nestelden toen in de wijk IJpelaar (kaart 2), ongeveer vanaf de Aldeborgstraat, Barbaralaan, Schaffelaarstraat, Neubourgstraat en Jorisstraat; in de wijk Boeimeer (kaart 3), ongeveer omgeving Boeimeerlaan, Jacob Catssingel, Ruitersboslaan en Vriesdongen; in de wijk Hoge Vucht/Wisselaar (kaart 1) -daar kwamen altijd de meeste nesten voor. In het Liniekwartier (kaart 1), Copernicusstraat, waren ook altijd enkele nesten aanwezig. Al deze wijken liggen aan de rand van de stad, met goede uitvliegmogelijkheden naar het groen en de buitengebieden, met altijd water in de omgeving in de vorm van brede watergangen en vijvers met meestal slikkerige oevers.

De beide kazerneterreinen, (kaart 4 en 5) liggen meer in het centrum van de stad, maar er zijn ook groengebieden in de nabije omgeving.

In 1971 werden 323 bewoonde nesten aangetroffen; in het topjaar 1974 waren dat er 390.

Ondanks de ontdekking in 1977 van bewoonde nesten op de kazerneterreinen, gingen later de aantallen jaar op jaar flink achteruit: 1977 291, 1978 304, 1981 173, 1984 57, 1990 37, 1992 42, 1993 26, 1996 15, 1997 5 en tenslotte in 1998 0.

Opvallend was dat ook in andere delen van Nederland de huiszwaluwpopulatie plaatselijk licht tot sterk afnam.

In 1994 en 2004 werd de Huiszwaluw zelfs opgenomen in de Rode Lijst (Vogelbescherming Nederland, SOVON). De Vogelbalans van 2015 laat zien dat in de periode 1990-2004 de status 'onzeker' is en dat in de periode 2005-2014 sprake is van 'afname'.

2018 werd uitgeroepen tot het jaar van de Huiszwaluw, om meer aandacht te schenken aan en extra onderzoek te doen naar de afname van in Nederland broedende Huiszwaluwen.

2011- Heden

Van verschillende vogelaars vernam ik in 2011 dat er in Breda weer Huiszwaluwen werden gezien. Dus de gehele stad weer rondgefietst om de oude broedlocaties uit de jaren 1970 systematisch te bekijken.

Vooraf in het noordoosten van Breda, tussen Breda en Teteringen, werd en wordt nieuwe natuur gemaakt in combinatie met uitbreiding van het aantal woningen.

De nieuwe natuur bestaat voor een groot deel uit verschillende waterpartijen, die worden ingericht als helophytenfilters, om vuil water te reinigen en het schonere water te infiltreren in de noordelijker gelegen, door verdroging bedreigde Lage Vuchtpolder. Deze werkzaamheden zijn inmiddels afgerond.

Deze ontwikkelingen waren interessant voor de vestiging van de Huiszwaluw nabij de oude broedlocaties. Vooral ook omdat in de nabijheid al vele jaren Huiszwaluwen broedden aan een boerderij op een paar honderd meter afstand (Teteringen).

Terugkeer na dertien jaar

In 2011 waren er een paar nesten, alleen in het noorden van Breda, in de wijk Hoge Vucht, in de Adriaan Blommestraat, de Hortastraat en de Cornelis Florisstraat, in totaal 4. Op de oude locaties in de wijken Liniekwartier, IJpelaar, de beide kazerneterreinen, Boeimeer, en Ruitersbos werd niets aangetroffen.

In 2012 werden 21 bewoonde huiszwaluwnesten aangetroffen, aan de daklijsten van de 'oude broedlocatie' in de Hoge Vucht, uit de jaren zeventig!

Tot op heden zijn de vogels alleen broedend aanwezig in de wijk Hoge Vucht, bijna direct grenzend aan de Lage Vuchtpolder. In de jaren 1970 en 1980 was dit de toplocatie voor de Huiszwaluwen in Breda; zelfs waar over de nesten heen was geschilderd, werden nieuwe nesten aangebouwd! En dat na al die jaren!

Het volgend broedseizoen, 2013, gaf weer een verdere toename van het aantal nesten te zien, vooral in de Kaprijkestraat (van 2 naar 4) en de Zelzatestraat (van 8 naar zeker 11 nesten met zelfs nog 2 vraagtekens erbij). Ieder seizoen was er wel een lichte toename.

Kortom: 2013 32, 2014 34, 2015 36+1?, 2016 39+3?, 2017 36+2?, 2018 38+1?, 2019 50.

Samenvatting

Opvallend was dat de woningen in de verschillende delen van de stad waar vóór 1998 Huiszwaluwen zaten hetzelfde zijn gebleven. Renovatie heeft hier gelukkig nog niet plaats gevonden. Wel zijn er natuurlijk in die lange tussentijd verschillende daklijsten geschilderd. En enkele daklijsten zijn vervangen door tresaplaten; helaas zijn deze ongeschikt als nestelplaats, omdat de klei niet hecht aan de trespa. Je moet daar dus kunstnesten aanbrengen. Opvallend was verder dat op één locatie de nesten wit waren geschilderd zonder dat dit broeden verhinderde. De toename in de Hoge Vucht zou ermee te maken kunnen hebben dat de beschikbaarheid van voedsel in de Lage Vuchtpolder is verbeterd. Ook nestmateriaal, als kleiige modder is daar nu voldoende beschikbaar. Zou dit een blijvende terugkeer betekenen van de Huiszwaluw in de bebouwde kom van Breda? We blijven erop attent dat de huizen (de daklijsten) waar de zwaluwen tegen nestelen in de huidige vorm blijven bestaan en dat we vroegtijdig worden geraadpleegd bij een eventueel geplande renovatie.

Willem Veenhuizen

50 jarig bestaan West Brabantse Vogelwerkgroep

Bronnen.

Veenhuizen W 1982; Populatieverloop van de Huiszwaluw (Delichon urbica) In de stad Breda 1971-1981. West Brabantse Vogelwerkgroep

Veenhuizen W, 1986; De Huiszwaluw in de provincie Noord

Brabant, Het Vogeljaar

Jaargang 34, 187 - 195

SWEV 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels

Vogels houden van Breda, 2009, NPN Breda, 179-180

Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.

Gemeente	Plaats	atlasblok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012		geteld door
	Breda buitengebied																
Breda	Teteringen gehele dorp	445431	12	14	21	26	48	61	62	72	61	41	53	55	39	gehele dorp	IVN Marietta Peters
Breda	Effen, Rijsbergsew. 287-289	501235							15	17	18	12	14	28	15	Huis	Jan Benoist
Breda	Effen, Mr. v. Meelstraat 19	501235												2	0	Huis	Jan Benoist
Breda	Rietdijk 2	445322							2	16				0	0	Huis	Willem Veenhuizen
Breda	Rietdijk 4	445322									4	3	3	2	1	Huis	Willem Veenhuizen
Breda	Rietdijk 4a	445322									9	13	5	6	4	Huis	Willem Veenhuizen
Breda	Rietdijk 7	445322									6	3	3	1	2	Huis	Willem Veenhuizen
Breda	Rietdijk 8a Texasbar	444522													3	Huis	Willem Veenhuizen
Breda	Rietdijk 8 huis ernaast	444522													2	Huis	Willem Veenhuizen
Breda	Rithesestraat 279 en 303	501244									23	26	↓	↓		Huis	Jan Benoist
Breda	Rithesestraat 279	501244											10	12	11	Huis	Jan Benoist
Breda	Rithesestraat 303	501244											16	11	5	Huis	Jan Benoist
Breda	Ritsestraat 310	501244													1	Huis	Jan Benoist
	Breda bebouwde kom																
Breda stad	Adriaan Blommestraat	445335												1		Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	Victor Van Hortastraat	445335												1	1	Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	Cornelis Florisstraat 19	445335												2	2	Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	Peter Densstraat	445335													7	Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	L Roelandstraat	445335													1	Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	Gilbert van Zinnikstraat	445335													1	Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	Kaprijkstraat	445335													2	Huis	Willem Veenhuizen
Breda stad	Zelzatestraat	445335													7	Huis	Willem Veenhuizen

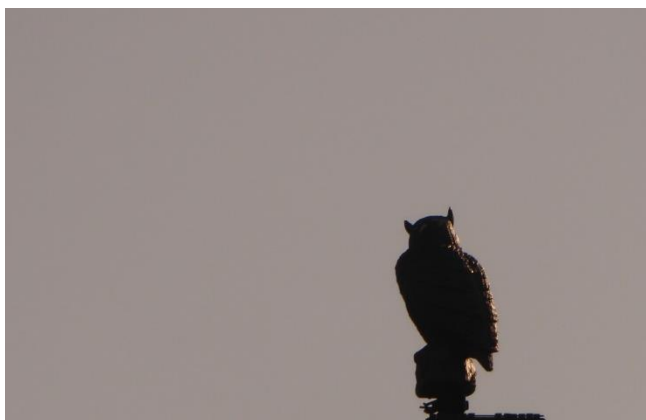
Plaats	teller	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hoge Vucht	Willem Veenhuizen	32	34	37	39	36	38	
Rietdijk	Willem Veenhuizen	9	4	7	3	5	2	
Waterzuivering	Willem Veenhuizen			n.g.	22	15	0	
Teteringen	Marieta Peters	55	54	59	56	45	42	
Ulvenhout, Beekdal	Harry van Vugt	5	5	4	2	3	4	3
Rijsbergseweg	Jan Benoist	20	24	7	2	0	0	
Achtmaalseweg	Harry van Vugt	5	13	7	5	2	2	0
Heensepolder	Harry van Vugt	57	66	53	61	88	84	92
Benedens	Harry van Vugt	n.g.	20	24	29	37	45	49
Made	Rene van Gils	15	12	14	14	16	16	
Drimmelen	Rene van Gils	52	56	39	35	22	20	
Terheyden	Cees Huyben	52	54	51	53	53	62	
Schuddenbeurs	Harry van Vugt	96	50	51	33	23	30	49
Hamseweg	Harry van Vugt	34	41	26	31	18	33	46
Amalia hoeve	Harry van Vugt	140	149	82	117	169	154	180
Kwestius	Harry van Vugt	n.g.	60	48	64	101	109	109
Keizersveer	Harry van Vugt	37	32	33	24	16	20	20
Spieringpolder	Harry van Vugt	27	26	33	13	15	15	17
Witboomkil	Harry van Vugt	113	114	82	57	64	52	71
Stenenmuur	Harry van Vugt	21	8	2	3	0	0	0
Kooike	Harry van Vugt			nieuw	6	17	49	97
Bever	Harry van Vugt			nieuw	55	49	100	102
Zalmpje	Harry van Vugt			nieuw	16	18	30	68
Bandijk 32-43	Harry van Vugt			57	42	54	57	64

Oh, oh, een Oehoe?!?

Op een mooie zondag ruim 25 jaar geleden togen twee vogelaars richting de Belgische grens voor familiebezoek. De verrekijkers gingen niet mee op de fiets, helaas...

Enthousiaste vogelaars, die het vak van vogelen graag zoveel mogelijk uitoefenden. Die al een en ander wisten, maar ook nog heel veel te leren hadden. Onderweg werd goed opgelet wat er hun pad kruiste aan gevederde vrienden. Een Merel hier, een Buizerd daar op de paal, een alarmerende Koolmees, een groep tijlpende Huismussen bij een boerderij, wat sociale Staartmezen in een houtwalletje enz. Halverwege de tocht riep vrouwe vogelaar ineens: "Hé wat zit daar nou? Daar op die paal, dat lijkt toch een uil." Toen moest man vogelaar natuurlijk ook stoppen en bekeek de uil ook. "Ja, het lijkt er wel op, maar het is ver weg zo zonder kijker." "Nou ik vind het toch echt een uil hoor, en nog een grote ook. Het lijkt wel een Oehoe." zei ze. Zeker tien minuten bleven de vogelaars zo langs de kant van de weg staan ... en maar kijken zo zonder kijker. Uiteindelijk werd de tocht voortgezet, maar bleef vrouwe vogelaar maar doorgaan over de uil. "Zullen we als we straks terug thuis zijn snel de kijkers pakken en terug gaan kijken" vroeg ze geregeld. Manlief had blijkbaar andere plannen want er kwam geen overtuigend antwoord "We zien wel".

(FOTO, R.KEIZER)

Uren later, terug thuis na het familiebezoek begon vrouwe vogelaar er weer over. "Zullen we na het eten meteen gaan kijken, misschien zit ie er nog, of anders tegen de bosrand aan op een paal". Nou, nee want Studio Sport was zo in aantocht en dat was toch belangrijker dan rijden naar een uil die natuurlijk allang was weggevlogen.

Maar daar liet vrouwe vogelaar het niet bij: "Nou dan bel ik onze vriend wel en vraag ik of hij mee gaat kijken." Zo gezegd, zo gedaan. De vriend was thuis en vroeg eerst een aantal kenmerken, het biotoop waar de vogel gezien was en waarom vrouwe vogelaar dacht dat het een Oehoe was. De conclusie was dat het wel erg onwaarschijnlijk was, maarrrr... in de vogelwereld is niets onmogelijk. Helaas had hij geen tijd om nu op stel en sprong in te stappen en mee te gaan. Pas twee dagen later kon vrouwe vogelaar met manlief met de kijkers naar de bewuste plek en riep ze gelijk "Hé, hij zit er weer, wat een geluk hebben we". Haar wederheft zei: "Kijk nou eerst maar eens goed." En zo werd gekeken en gekeken. De uil leek af en toe zijn kop te draaien. Maar hij zat toch wel erg stil. En het was toch wel sterk, zo op diezelfde plek. Na vijf minuten zei de vogelaar: "Wat denk je ervan, volgens mij is ie van plastic." "Oei, oei, ja, ik denk dat je gelijk hebt, dat bewegen komt natuurlijk door de wind", zei ze. Vervolgens waren er een flinke schaterlach en rode koontjes. Thuis aangekomen moest nu de vriend nog gebeld worden. Toen hij haar relaas hoorde zei hij: "Ja, ik dacht al zoiets, jij bent soms van het wishful thinking. Dus ik dacht, dat loopt allemaal niet zo'n vaart". Vrouwe vogelaar hield toen maar wijselijk haar mond. En vanaf die tijd keek ze wel twee keer voor ze wat riep. Als de vogelaars nu nog wel eens langs de bewuste plek fietsen kijken we altijd naar onze plastic vriend en zeggen we: "Kijk, hij zit er nog steeds."

Mary Holleman

Vuurgoudhaan, *Regulus ignicapillus*

Over het broeden van Vuurgoudhanen in Nederland bleef er lang onduidelijkheid. Dit is niet zo vreemd aangezien het om een van de kleinste Nederlandse broedvogels gaat. Vogels die zich meestal hoog in donkere sparrenbomen ophouden en slechts een bescheiden vocaal vermogen hebben. In de tijd waarin vogelaars schaars waren en zich moesten behelpen met gebrekkige hulpmiddelen, was het correct determineren van Vuurgoudhanen geen eenvoudige klus. De in de twintigste eeuw sterk toegenomen verspreiding van de soort is een gevolg van uitbreiding vanuit de Midden-Europese kerngebieden. Dit werd mogelijk gemaakt door habitatfactoren, maar het weerspiegelt ook de veranderingen in de vogelaarswereld. Er kwamen steeds meer vogelwaarnemers, met steeds betere hulpmiddelen en meer kennis van de determinatiekenmerken.

(FOTO, R VAN DE VIJVER)

De naam

De Latijnse naam is *Regulus ignicapillus*. *Regulus*=koninkje, *ignicapillus*=vuurkleurige kop, een samenstelling van *ignis*=vuur en *capillus*=hoofdhaar (hier bedoeld als veren op de kop). Er is mij alleen een streeknaam bekend uit Friesland: Fjûrtúfke. Niet zo verwonderlijk gezien de vroegere determinatieproblemen.

Kenmerken

De Vuurgoudhaan, *Regulus ignicapillus*, behoort samen met het familielid de Goudhaan, *Regulus regulus*, tot de kleinste Europese vogels. De lengte is ongeveer 9 centimeter en hij heeft een gewicht van ongeveer 5,6 gram. De snavel is teer, recht en de neusopening is bedekt met veerborstels. Het

zijn levendige vogeltjes, niet schuw maar moeilijk te observeren. De Vuurgoudhaan, onderscheidt zich van de Goudhaan door de brede witte wenkbrauwstreep, zwarte oogstreep door het oog heen en een oranjeachtige tint op de zijhals en schouder. De kruinstreep is bij het mannetje fel oranje met een zwart bandje afgezet, bij het vrouwtje is de kruinstreep geel. De kop is wat feller getekend met een iets duidelijker baardstreep dan die van de Goudhaan. De Vuurgoudhaan lijkt op de onderzijde wat witter en op de bovenzijde iets groener dan de Goudhaan. De juvenielen hebben een begin van de witte en zwarte kopstrepen maar zonder geeloranje op de kruin. De zang is een aanzwellende reeks versnellende stijgende tonen 'sisisisisisiesiesiesie'. De totale strofe duurt ongeveer twee seconden. Aan het slot ontbreekt de typische triller van de Goudhaan. Aan de toon en de klankkleur kun je horen dat het een klein vogeltje is. De roep is een ijl, zacht, kort en hoog 'sie-sie-sie', wat trager dan de roep van de Goudhaan.

Voedsel

Het voedsel bestaat uit kleine insecten en in de winter vooral uit larven, eieren en poppen van insecten en kleine zaadjes. Buiten de broedtijd komen ze solitair voor of in kleine groepjes. Ze sluiten zich niet langdurig aan bij Goudhanen en vormen ook geen grote troepen met andere vogels, wat Goudhanen wel doen. De Vuurgoudhanen geven de voorkeur aan wat grotere prooien en foerageren op een wat andere manier. Ze zoeken een boom sneller af naar prooi en leggen wat grotere afstanden af bij het foerageren.

Verspreiding

Vuurgoudhaan, Goudhaan en Zwarte Mees, *Parus ater*, komen voor in hetzelfde biotoop. Wie zestig jaar geleden, zonder al te veel moeite, een Vuurgoudhaan wilde zien moest naar Zuid-Limburg. In Zuid-Limburg was de Vuurgoudhaan als broedvogel het talrijkst. Tussen de verschillende sparrenbossen zijn in ons land opvallende dichtheidsverschillen vastgesteld. De Goudhaan was altijd al een belangrijke soort van naaldbossen. In de negentiende eeuw ontbrak de Vuurgoudhaan waarschijnlijk nog in onze naaldbossen. Als broedvogel kwamen ze voor in Midden-, en Zuid-Europa. Nu is het ook in onze naaldbossen een regelmatig voorkomende soort. Het verspreidingsgebied omvat nu geheel Europa. Ze ontbreken echter bijna geheel in Fenno-Scandinavië en zijn op de Britse eilanden schaars. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in Duitsland. Dertig procent van de Europese populatie, 1,5 miljoen paren, leeft hier.

Als ontbrekende of zeldzame soort heeft de Vuurgoudhaan het broedgebied de laatste honderd tot honderdvijftig jaar uitgebreid naar Noordwest-Europa. Rond 1900 tot 1930 vestigde de soort zich als broedvogel in België, Nederland, Sleeswijk-Holstein en Denemarken. In 1928 is de Vuurgoudhaan voor de eerste keer in ons land met zekerheid vastgesteld als broedvogel en wel in het Ulvenhoutse Bosch en het Liesbos. Daarna werden nog in mei 1929 in het Liesbos en in mei 1932 op vier plaatsen rond Breda zingende Vuurgoudhanen gehoord. Na deze waarnemingen namen ook de waarnemingen uit andere

gebieden van Noord-Brabant toe. De Avifauna van Noord-Brabant ging er in 1967 van uit dat Noord-Brabant toen minstens vijftien broedparen telde. Het was echter mogelijk dat er op meerdere plaatsen in Noord-Brabant ook Vuurgoudhanen voorkwamen die niet waren opgemerkt. Zijn er oorzaken aan te wijzen voor deze uitbreiding van het broedgebied? Volgens Duitse onderzoeken zou het kunnen liggen aan de stijging van de temperatuur in Europa. Het onderzoek in vergelijkbare biotopen in verschillende gebieden gedurende vijftig tot tachtig jaar werd soms bemoeilijkt door stormschade, sneeuwbreuk en plagen van de Letterzetter (een schorskever). De Letterzetter tast alleen volwassen sparren aan en laat jonge bomen met rust. Het biotoop van de Vuurgoudhaan bestaat voor een deel uit volwassen hoge sparrenbomen.

Volgens het onderzoek heeft de opwarming mede zachtere winters tot gevolg. Hierdoor vestigden de vogels zich ook in hoger gelegen sparrenbossen. Ook de uitbreiding van het sparrenbossenbestand in Europa was een positieve ontwikkeling voor de Vuurgoudhaan.

De afname van het beboste gebied rond de Middellandse Zee stopte in de achttiende en negentiende eeuw. Helaas nam het bosoppervlak in Noord-Afrika steeds verder af gedurende deze periode. In de bossen van het Middellandse Zeegebied bestaat de ondergroei van de sparrenbossen uit de altijd groene Kurkeik, Steeneik, Aardbeiboom en groene Boomhei. Hier foerageren de overwinterende Vuurgoudhanen op. Waarschijnlijk is de positieve toename van de vegetatie (voedsel) rond het Middellandse Zeegebied de belangrijkste oorzaak van de toename van de Vuurgoudhaan en niet het klimaat. Hierdoor is de Vuurgoudhaan zich noordelijker gaan vestigen.

Op de westelijke Canarische Eilanden komt de endemische Tenerifegoudhaan, *Regulus teneriffae* voor. Die wordt beschouwd als een ondersoort van de Goudhaan of van de Vuurgoudhaan: hij heeft intermediaire kenmerken. De Vuurgoudhaan is in de noordelijke helft van het broedareaal een trekvogel over korte afstand. Ze overwinteren voornamelijk in het centrale en westelijke Middellandse Zeegebied en Noord-Afrika. Maar dit wil niet zeggen dat de soort niet noordelijker overwintert. De Nederlandse broedpopulatie bestaat uit 3500-4200 paar (2013-2015). Het winteraantal is 2500-5000 vogels.

Broedbiologie

De Vuurgoudhaan heeft de voorkeur voor middeloude en oude sparrenbossen en gemengd bos. Ze bewonen ook regelmatig loofbossen met groepjes sparren en loofbossen met veel klimop. Ook kunnen ze worden aangetroffen in parken, op kerkhoven en in grote tuinen. In puur dennenbossen zijn vaak wel enige Goudhanen te vinden als broedvogel, maar geen Vuurgoudhanen. Die laatste hebben een bredere biotoopkeus dan de Goudhaan maar zijn veel minder verspreid. De Vuurgoudhaan profiteerde wel van het ouder worden van de sparrenbossen. Er is echter veel sparrenbos gekapt om het om te vormen naar inheems loofbos. Een grootschalige nieuwe aanplant van sparrenbossen is niet te verwachten. Deze ontwikkeling is mogelijk ongunstig voor de Vuurgoudhaan. Maar

waarschijnlijk spelen ook andere factoren een rol. De Zwarte Mees, een bewoner van hetzelfde biotoop als de Vuurgoudhaan, neemt ook in aantal af.

In de winter zijn Vuurgoudhanen minder gebonden aan sparrenbossen dan in de broedtijd. De steeds zachter wordende winters lijken gunstig te zijn voor overwinterende kleine zangvogels die zich geen vorstvlucht kunnen veroorloven.

Het nest is meestal opgehangen onder een afhanginge tak van een spar. Het is goed verborgen, vrij stevig. Gemaakt van mossen, spinsels, vezeltjes en haar. Het is iets kleiner dan dat van de Goudhaan. De nestbouw duurt vaak lang. De bouw van het eerste nest in het broedseizoen vergt gemiddeld 22 dagen. Het legsel bestaat gewoonlijk uit 7-9 en zelden 10 eieren. Deze zijn zachtroze met roestrode, scherp afgetekende vlekjes. De eieren worden door het vrouwtje in 14-15 dagen uitgebroed. Beide ouders verzorgen de jongen die na ongeveer 15 dagen uitvliegen. Een paartje heeft meestal twee broedsels per jaar. Aanwijzingen voor het vaststellen van een broedgeval, nestindicatieve waarnemingen zoals nestbouw, transport van voedsel of alarm, zijn vooral belangrijk gedurende de ochtenduren.

De Vuurgoudhaan is beschermd op grond van de Europese vogelrichtlijn en de Wet Natuurbescherming. Voor deze soort zijn in Nederland geen Natura 2000-gebieden aangewezen.

Hans van der Sanden

Literatuur

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. *Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
SOVON 1987. *Atlas van de Nederlandse vogels Avifauna van Noord-Brabant*, Van Erve 1967.
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007 *Atlas van de West-Brabantse broedvogels*, NPN media, Breda
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*
Vogels van Europa. Lars Jonsson
Die Vogelwelt 4/2016. Wulf Gatter
Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.

Verslag Euro Birdwatch zaterdag 5 Oktober 2019 Telpost Hooijdonk Breda

Tegenwoordig worden er bijna het hele jaar door op verschillende telposten vogels geteld, maar de nadruk ligt uiteraard op het voor- en najaar wanneer er een massale trek golf van vogels over ons continent raast. Ieder najaar, op de eerste zaterdag van oktober, vindt er in heel Europa een massale trekteldag plaats onder de noemer Euro Birdwatch. Dit jaar, het 25e alweer, waren er deelnemers uit maar liefst 41 landen.

Op onze eigen Bredase telpost Hooijdonk, gelegen in de polder ten noord(west)en van Breda op de plek waar het Keihoefsepad de Velddonksedijk kruist, draagt de West Brabantse Vogelwerkgroep ieder jaar zijn steentje bij. Ook dit jaar waren we weer van de partij. Verdeeld over de ochtend konden we rekenen op een tiental tellers, deels oudgedienden maar ook enkele nieuwe leden van de Vogelwerkgroep en zelfs een paar geïnteresseerde niet-leden.

Nachttekkers

Onze teldag startte om 7.00 uur, toen het nog donker was, zodat mogelijk ook nog wat soorten konden worden gehoord die 's nachts trekken. Denk daarbij aan bijvoorbeeld Koperwieken en de meeste (kleine) zangvogels. Andere, zoals de meeste roofvogels, trekken overdag omdat ze het liefste gebruik maken van de thermiek. Er zijn ook vogels die zowel overdag als 's nachts trekken. De nachtelijke trekkers zijn alleen te herkennen aan hun trekroep en dat is gelijk één van de grootste uitdagingen bij het trektellen. Vogels op trek roepen vaak om contact te houden met hun soortgenoten en die trekroepen zijn vaak kort en lijken op elkaar. De zang van veel vogels is na enige oefening nog wel onder de knie te krijgen, maar hoe herken je het verschil tussen "piep" en "piiep"? Uiteraard vergt dat veel oefening en wat heel goed kan helpen is om bij een telpost te komen kijken – bijvoorbeeld tijdens Euro Birdwatch – om te leren van ervaren tellers. Als er veel trek is en er een continue stroom vogels vliegt dan herken je bepaalde soorten op een gegeven moment steeds beter. Overdag is het wat makkelijker omdat je de vogels die je hoort (vaak) ook ziet en bijvoorbeeld aan een witte vleugelstreep de Vink makkelijk herkent, zeker in combinatie met het typische vluchtroepje "djup".

Recordaantal Vinken

Eén van de eerste soorten die zich in het donker op de telpost liet horen was een Watersnip. De Watersnip is echter een overwinteraar in onze polder en dus op dit moment een lokale vogel en geen trekvogel. De lokale vogels worden wel geteld, maar dan apart, als vogels ter plaatse. Voor onze telpost is dit een extra moeilijkheid. Er zijn namelijk nogal wat soorten die gewoon in de polder of omgeving voorkomen maar ook trekvogel zijn, zoals de Veldleeuwerik. Hoe bepaal je of een overvliegende vogel een trekvogel is of niet? Soms is dat best een uitdaging.

Zo zagen we gedurende de ochtend steeds grote groepen Brandganzen – uiteindelijk ruim driehonderd – vanuit het noordwesten komen aanvliegen, maar de Brandgans overwintert ook op het nabijgelegen Rooskensdonk en dus was het spannend of ze naar beneden zouden komen of door zouden vliegen. Dat laatste gebeurde en daarom werden deze Brandganzen als trekkers genoteerd. Hoewel de vooruitzichten erg gunstig waren – de week ervoor had het geregend waardoor de verwachting was dat er gestuwde (lees: veel) trek zou optreden – bleken de resultaten op onze trektelpost nogal tegen te vallen vergeleken met het landelijk gemiddelde maar ook vergeleken met het vorige jaar. Om een voorbeeld te geven, in 2018 telden we in dezelfde tijd tussen 7.00 en 12.00 uur 1449 Vinken. Dit jaar bleef de teller steken op het schamele aantal van 7. De Veldleeuwerik deed het iets beter met 31 tegen 69 vorig jaar. Ondertussen bleven in het noorden van het land en langs de kust de Vinken en de Sijzen binnenstromen en werden er op meerdere telposten records gebroken. Landelijk leidde dit tot een totaal van respectievelijk 68.224 Vinken en 67.800 Sijzen. Overigens bleek de Spreeuw het meest geteld met 207.535 exemplaren.

Tapuit

Desalniettemin was het een mooie ochtend, was iedereen enthousiast en waren er zeker leuke dingen te zien. Zo zat er vlak naast de telpost een Tapuit die zich rustig liet fotograferen en zich weinig aantrok van al die tellers. Ook een groep van zeven hoog overvliegende Grote Zilverreigers was een fraai gezicht. Twee langstreckende jonge Bruine Kiekendieven blijven een genot om te zien en tot slot kan nog een naar zuid overvliegende Bontbekplevier worden genoemd. Hoewel niet echt een zeldzame vogel wordt de Bontbekplevier meestal langs de kust waargenomen en veel minder vaak in het binnenland. De volledige telling (en die van voorgaande jaren) kan worden bekeken op de site trektellen.nl door op deze site in de zoekregel Hooijdonk te typen en vervolgens de juiste datum te selecteren.

Erik van Boxtel

PS. Voor wie zich meer wil verdiepen in de vogeltrek is er dit jaar een zeer nuttig boek verschenen, getiteld *Veldgids Vogeltrek*. Hierin worden 135 soorten trekvogels beschreven met vliegbeeld, roep en per soort een sonogram van de trekroep. Een sonogram geeft in een grafiek de roep van een vogel weer (toonhoogte afgezet tegen de tijdsduur) en kan zeer behulpzaam zijn bij het bestuderen van vogelgeluiden. Door naar het sonogram te kijken terwijl het vogelgeluid wordt afgespeeld zie je als het ware het geluid dat je hoort en hoor je ineens dingen die je eerder niet hoorde!

Digitale steenuileninventarisatie, kan dat ook?

Af en toe schrijf ik een artikeltje voor 't Hupke en vaak gaat dat over onze steenuileninventarisaties. Nu zei Jan onlangs "Ik heb al een tijd geen stukjes van jou gezien." En daarmee bedoelde hij misschien wel "Laat weer eens van je horen!" Nou, dat doe ik dan onmiddellijk!

Wij zijn heel regelmatig in ons "werk"gebied te vinden, bijna altijd op de fiets en tijdens een van die fietstochtjes ontdekten wij ergens in een voortuin een steenuilenkast die wij daar niet zelf hadden opgehangen. Wij konden het natuurlijk niet laten om op de bel te drukken bij de bewoners van dat adres. Ze kwamen naar buiten en vertelden ons dat ze die kast zelf hadden laten maken, evenals de kerkuilenkast in de schuur.

We wisselden mailadressen uit om in contact te kunnen blijven. Zonder daar echt iets over te hebben afgesproken verloopt ons contact sindsdien vrijwel uitsluitend via de mail. En dat gaat heel goed met mensen met kennis van zaken en toewijding.

Jaarlijks laat ik in het voorjaar weten dat wij weer op pad gaan om de kasten te controleren en dan vraag ik of zij eventueel al iets hebben waargenomen. Ik hoorde zo dat er inmiddels een webcam was gezet op de kerkuilenkast en dat er een Bosuil in had gezeten.

In het najaar hadden we weer mailcontact over het schoonmaken van de uilenkasten en toen las ik dat de Bosuil een aantal jongen had, maar op een gegeven moment niet meer was verschenen.

De verontruste bewoners hadden toen de jonge uilen naar het vogelopvangcentrum gebracht. Prima toch, zo kunnen wij het uilenwerk wel aan hen overlaten.

En toen kreeg ik dit voorjaar op 17 mei het volgende mailtje: "Hallo. In de uilenkast in de nok van de schuur zit een Kerkuil met 3 of 4 jongen.

Vrouwetje is geringd. Tijdens mijn vakantie de komende 3 weken: bel Joost, tel.nr..."

Eerst stelde ik de vraag of zij het goed vonden dat wij de jonge uilen zouden ringen en ik hoorde dat dat prima was. Nou, dan bel je natuurlijk meteen Joost om een afspraak te maken.

Fantastisch natuurlijk dat de eigenaar van dat mooie plekje in het buitengebied zijn goede nieuws met ons deelde en dat een ander ons de weg wees in zijn schuur om de uilen uit de kast te halen.

Toen kwam de smartphone erbij, er werd Skype-contact met Spanje gezocht en de eigenaar op vakantie keek en luisterde mee hoe wij de uilen ringden.

En dat dat uilen ringen, iedere keer weer, een bijzonder mooie ervaring is dat hoeft ik niet te vertellen. Dat zie je wel aan bijgaande foto's.

Zonder mail, webcam, telefoon en Skype hadden wij elkaar niet op de hoogte kunnen houden van de ontwikkelingen in de uilenkasten en hadden wij er met z'n allen niet zoveel van kunnen genieten.

Antoinette van der Wildt

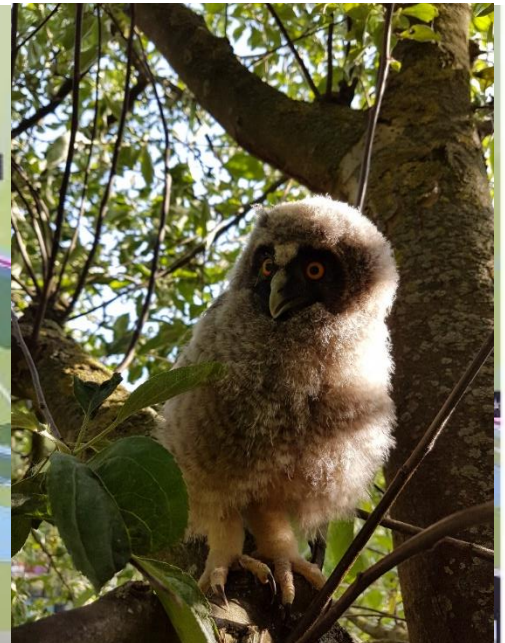
FOTO, ROB FISSCHER

Het is niet altijd wat je denkt

Op 23 mei kreeg ik een telefoontje van een medewerkster van Amarant: er zat een jonge Steenuil op de grond(terras) in de moestuin van Amarant. De tuin van Amarant is gelegen in het park in Breda-Noord naast de kinder-boerderij Parkhoeve. In de tuin wordt groente geteeld die ter plaatse verkocht wordt en er bevindt zich een fruitboomgaard. Beide locaties liggen aan het fietspad tussen de dijken.

LIGGING VAN DE KINDERBOERDERIJ

RANSUIL JUV. (FOTO R.VAN BREEMEN)

Het park is een mooie groene ecologische schakel tussen de woonwijk en de aangrenzende Lage Vuchtpolder. Er hangen twee kasten voor de Steenuil, waarvan een bij Amarant, op ongeveer 250 meter van elkaar. De omgeving is uiterst geschikt voor Steenuilen: het kleinschalige landschap met dierenweide, de hoogstamboomgaard en de extensieve begrazing door koeien zorgen voor het juiste habitat.

Park Hoge Vucht met de kinderboerderij en de moestuin. De afgelopen jaren werd er dan ook met succes gebroed door de Steenuil. Ook dit jaar was die weer succesvol. Op 17 mei had ik al geconstateerd dat er drie jongen in de kast zaten van ongeveer zes dagen oud. Dus kon je uitrekenen wanneer de jonge Steenuiltjes konden worden geringd. Het telefoongesprek verontrustte mij omdat de jongen nog niet de leeftijd hadden om zich buiten de kast te begeven. Dat was voor mij de reden om ter plaatse te gaan kijken. Het zou toch niet zo zijn dat de kast bezocht was door een predator, bijvoorbeeld een Steenmarter, die een jong uit de kast had gesleept en op het terras had achtergelaten? Bij het zien van het uilskuiken werd ik direct gerustgesteld. Op de grond zat een jonge Ransuil!. De Ransuil was een onhandige takkeling. Jonge Ransuilen kruipen uit het nest als ze ongeveer drie weken oud zijn en klauteren dan in en uit de nestboom, van tak naar tak. Ze kunnen natuurlijk nog niet vliegen, dat kan pas als ze vijf weken oud zijn. Ik heb

Medewerkers van Amarant verplaatsten de schapen die het gras onder die bomen begrazen naar de naastgelegen wei. Nu moest het wel goed komen met de jonge takkeling (de boomgaard is omheind met een goed hekwerk). Het is altijd aan te raden om takkelingen van uilen of roofvogels met rust te laten; de ouders zijn altijd in de buurt en komen terug om te voeren.

De drie jonge Steenuilen zijn op 31 mei geringd door Martin van Leest (op de leeftijd van ongeveer twintig dagen) en zijn nadien succesvol uitgevlogen. Uit de andere steenuilenkast vlogen vier Kauwen uit.

De Ransuil is als broedvogel een zeer welkome gast in het park Hoge Vucht.

Raymond van Breemen

Bron: De nestkaart: hoe, wat, waar, waarom, uitgave Sovon

Vroege Vogelgeluidentochten weer voorbij

Voor het elfde jaar op rij heeft Marjo Lips, met haar rechterhand Cees Huijben, de Vroege Vogelgeluidentochten verzorgd voor vijftien tot twintig enthousiaste deelnemers, onder wie ik. Op zondag- of woensdagochtend trokken we acht keer naar de prachtigste bestemmingen rond Breda, die Marjo vaak al een week eerder bezocht om ons te kunnen vertellen wat we kunnen verwachten. Zo hebben wij ook dit jaar weer, in de periode van februari tot juni, op de mooiste voorstelbare wijze het ontluiken van het voorjaar beleefd.

In februari kuierden wij om 8.30 uur onder een aarzelend winterzonnetje met sjaal om en handschoenen aan door het Mastbos en hoorden we naast de Grote Bonte Specht ook de Zwarte Specht met zijn vier (!) geluiden.

In maart was Boswachterij Dorst aan de beurt. We misten de Ransuil op de bekende plek, maar zagen wel Appelvinken, en een Keep tussen de Vinken. Knap dat Cees aan enkele korte toontjes al kan horen dat een Putter overvliegt. In maart hoorden we als jaarlijks ritueel de eerste Tjiftjaf in het Mastbos (al hoor je daarna vaak niks anders meer dan 'tjif-tjaf'). We zagen hem ook, omdat de bomen nog niet in blad stonden. Wat fijn dat, als we tegelijkertijd zeven vogels horen, Marjo ze rustig achter elkaar kan opsommen.

In april vertrokken we om 7.15 uur naar de Strijbeekse Heide waar we voor het eerst weer worden verrast met de melancholische klanken van de Fitis. Ook de Boerenzwaluwen zijn dan terug, net als het vrolijkste vogeltje: de Boompieper. Met zijn pootjes vooruit landde hij telkens weer als met een parachute op een tak. Het is ook hier dat wij vrijwel jaarlijks de Gekraagde Roodstaart waarnemen in volle glorie boven in een boom in het warme zonlicht. In april bezochten we ook de Chaamse bossen, waar we onder andere een koppel Bonte Vliegenvanger waarnamen. Gelukkig vroeg Marjo van tijd tot tijd de mensengeluiden te dimmen, zodat we echt meer vogelgeluiden konden horen.

In sommige jaren gaan wij deze maand ook als extraatje in kleiner verband naar de Biesbosch waar wij steeds vaker luidkeels de Cetti's Zanger horen roepen en de Nachtegaal niet alleen horen, maar ook zien. Jacques P. Thijsse, de pionier van natuurbehoud, zei daarover in Het Vogeljaar in 1903: *'Ik zal mij nimmer vermeten te proberen het nachtegaal-lied weer te geven of het geluksgevoel bij het aanhoren daarvan te vertolken'*. Door de diversiteit aan biotopen nemen we in de Biesbosch altijd wel tachtig vogelsoorten waar.

In mei vertrokken we al om 6 uur 's morgens, waarna wij direct beloond werden met een opkomend zonnetje dat aarzelend door de opstijgende dauw scheen. Prachtig! Hoorden we in het begin van de vogeltochten dertig à veertig soorten, nu namen we op de Bleekse Heide wel zeventig verschillende vogelsoorten waar, waaronder naast

alle steltlopers in volle glorie in de zon de Roodborsttapuit en de Spotvogel.

Tijdens de afsluitende tocht in het Mastbos namen wij ruim vijftig vogelsoorten waar, zoals in de buurt van de vlonder een Kleine Kerekiet en een Blauwborst. Het aantal waarnemingen nam ook gestaag toe omdat Marjo en ook Cees ons attenderden op gedrag, vliegwijze, silhouet en houding. Zo wees Marjo op de laaghangende vleugels van de Koekoek en de soms geknikte staart van de zingende Grasmus. We zagen verderop ook een kleine bolle vogel, gestreept en met een rode stuit. Allerlei vogels werden genoemd, totdat Cees ons uit de droom hielp: het was een juveniele Blauwborst.

Doordat we min of meer vaste gebieden bezoeken leren we goed in welke biotopen we bepaalde vogels kunnen verwachten. We noteren de aantallen en geven ze ook vaak door aan waarnemingen.nl, maar voor de meesten is toch de beleving van het waarnemen in die prachtige natuur het belangrijkste. En als je dan weer de eerste Zwartkop of Tuinfluiter waarneemt, liefst in volle zon, maakt je hart een sprongetje en vergeet je dat moment niet meer. Vogelaars zijn mensen die kunnen genieten van kleine dingen en dat maakt zo'n groep zo aangenaam, vooral met gidsen als Marjo en Cees, die ook laten zien dat echte vogelaars bescheiden en kritisch zijn naar zichzelf en dus nooit hard roepen, als ze niet zeker zijn van hun waarneming. Geen wonder dat veel deelnemers zo worden geraakt door het vogelvirus en zich als spin-off storten op vogelfotografie, vogels tellen, nestkastjes verzorgen, meer studie, verre vogeltochten, bijdragen leveren aan de site, of zelfs zelf bijdragen leveren aan cursussen voor beginners.

Hoewel Thijsse aangeeft dat het geluksgevoel van de vogelaar moeilijk te beschrijven is, constateer ik wel, dat telkens weer na de Vroege Vogelgeluidentochten van Marjo Lips deelnemers met een blijer gevoel naar huis gaan dan toen ze kwamen.

Han Rijgersberg (juni 2019).

(FOTO HAN RIJGERSBERG)

Verslag van de West-Brabantse Vogeldag

Zaterdag 26 oktober was de West-Brabantse Vogeldag, uitgaande van de stichting Vogels in Brabant (VIB) in gemeenschapscentrum De Wegwijzer in Breda. Het was de tweede dit jaar: omdat onze vereniging dit jaar zijn vijftigjarig bestaan viert ontvingen we als West Brabantse Vogelwerkgroep leden van andere vogelwerkgroepen en trakteerde hen op interessante lezingen en een wandelexcursie.

Warm en zonovergoten én met koffie en cake startte de dag met de ontvangst van de ongeveer zestig deelnemers. Henk Sierdsema, namens VIB, en onze eigen voorzitter Bert van der Haar heetten iedereen hartelijk welkom. Als eerste werd de film over de activiteiten van onze Vogelwerkgroep vertoond (<https://www.westbrabantsevvg.nl/C12679-Film-VWG-50-jaar.html>).

Polen

Daarna was aan de beurt Przemyslaw Bielicki. Hij was president van de Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (PTOP, website: <http://www.ptop.org.pl>), een Poolse vereniging voor de bescherming van vogels waarmee de Vogelwerkgroep via de werkgroep Polen nauwe contacten onderhoudt. Hij vertelde over het werk van de PTO, die mede met geld van onze vereniging, natuurgebieden in het noordoosten van Polen heeft aangekocht en beheert, zoals het dal van de Narew, Biebrza en Bialowieza. Na de pauze vertelde Raymond van Breemen over de Huismussen in Breda. Waarom ze het zo moeilijk hebben, wat de gemeente doet en wat we zelf kunnen doen om voor deze belangrijke indicatorsoort onze stad aantrekkelijker te maken.

Waterwild tellingen

Vervolgens sprak Piet van Iersel over vijftig jaar waterwild tellen in West-Brabant en dan met name over de Kleine Zwaan. Daarbij vroeg hij zich af waarom de waargenomen aantallen na een opleving wat jaren geleden, nu weer sterk terugliepen.

Patrijs

Laatste spreker was Martin van Leest die vertelde over de laatste Patrijzen van Breda, waarbij duidelijk werd dat deze soort het erg moeilijk heeft en sterk achteruit is gegaan. In Nederland is 95 procent van de Patrijzen verdwenen als gevolg van schaalvergroting en intensivering van de landbouw. Daarom is er nu een interregionaal project gestart om te laten zien dat er op het moderne platteland nog wel degelijk toekomst is voor de Patrijs. Er zijn twee gebieden speciaal voor deze vogelsoort heringericht, in Noord-Brabant is dat Oude Doorn. Op de site van het Brabants Landschap vind je hierover veel informatie: <https://www.brabantslandschap.nl/ons-werk/beschermen-en-beheren/soortenbescherming/akkervogels/partridge/>. Vóór de lunch deed Henk nog eens een oproep voor een nieuwe secretaris voor de VIB en wees hij de aanwezigen op een nieuwe manier van tellen en app van Sovon; de LiveAtlas (<https://www.sovon.nl/nl/liveatlas>).

Wandeling

Na de lunch begon de excursie naar de Lage Vucht polder onder leiding van Bart Weel met als thema: veranderingen door wijzigingen in het water- en natuurbeheer/ontwikkelingen weidevogels. Door de uitgebreide uitleg, het mooie najaarsweer en het prachtige gebied, werd dit een zeer geslaagde wandeling. Ondanks het feit dat de meeste weidevogels al weg waren, werden er mooie waarnemingen gedaan waaronder grote groepen Kieviten, Spreeuwen en Veldleeuweriken en ook nog een paar Watersnippen en een Ooievaar. Maar vooral de roofvogelliefhebbers kwamen aan hun trekken. Nog maar net in de polder werd slechts door enkelen een wegvliegende Havik gezien, maar de Torenvalk liet zich door iedereen heel mooi biddend aanbidden. Natuurlijk waren er meerdere Buizerds aanwezig en ver achterin het veld werd een jagend mannetje Blauwe Kiekendief gezien. Vervolgens werd er een Sperwer gespot die onsuccesvol in de groep Veldleeuweriken dook en op het eind kwam er nog een Slechtvalk rustig en duidelijk zichtbaar overvliegen. Naar goed Brabants gebruik werd afgesloten aan de bar en iedereen kon terugblikken op een zeer geslaagde dag.

Bas Gerrits

(FOTO, P.VAN IERSEL)

2019 Jaar van de Wulp

De zuidgrens van West-Brabant blijkt de meeste broedende Wulpen te herbergen. In kleinere aantallen komen ze onder meer in de streek Altena en de Noordwaard voor als broedvogel. Daar lijken ze zelfs iets toe te nemen.

Voor 2019 is gekeken waar in de broedtijd Wulpen zijn gemeld op waarneming.nl. tussen 15 maart en 31 mei. Het is geen speciaal onderzoek, maar het laat zien dat er nog ongeveer zeventig paren broedvogels in onze streek voorkomen. In de periode 1989-1998 werd het aantal op 230-250 broedparen geschat.

John Frijters schreef eerder dit jaar in 't Hupke over deze vogel.

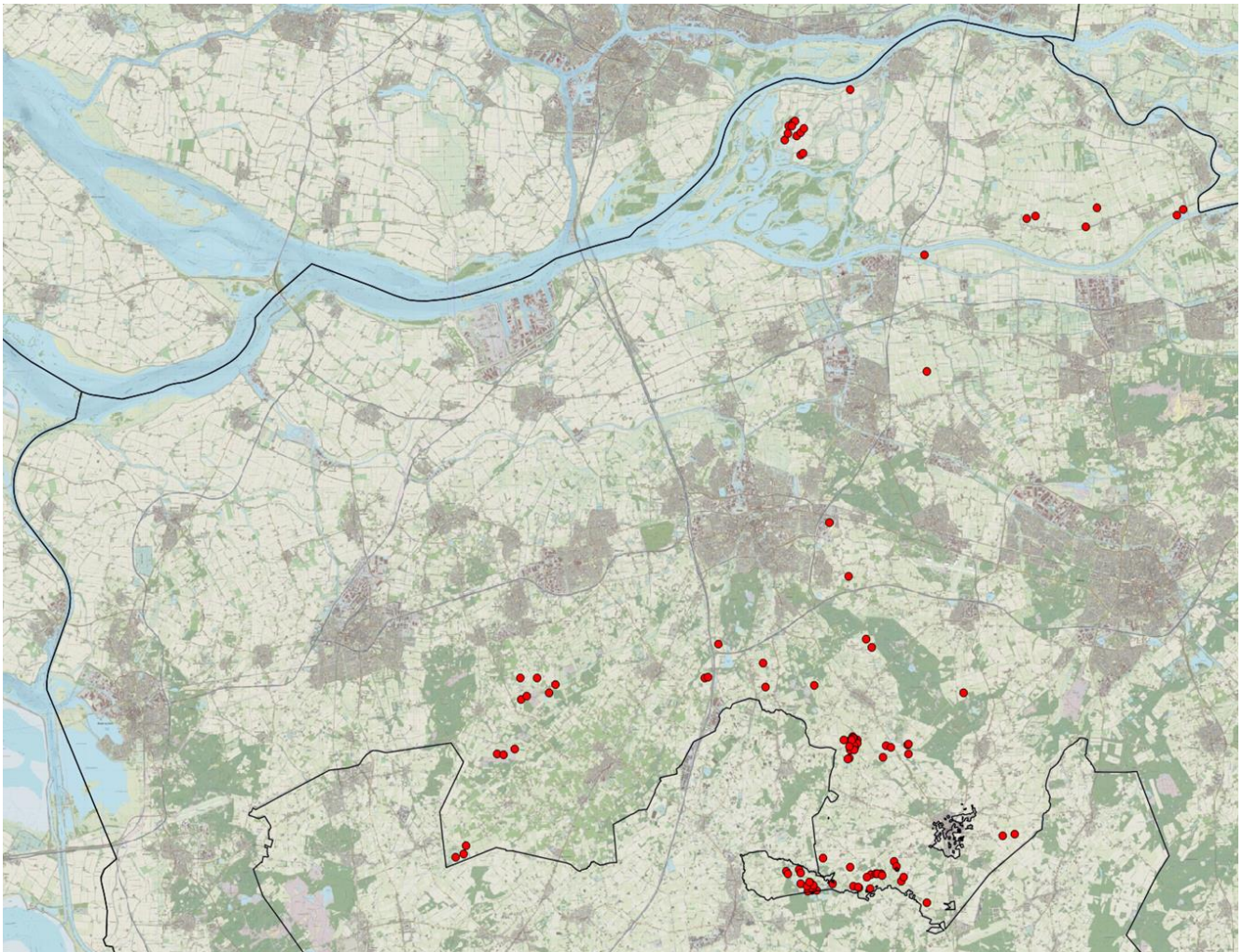
Harry van Vugt

Oproep/ Gezocht

De weidevogelwerkgroep is op zoek naar een vervanger

Voor uitgebreide info zie onze website

Merel Roks, coördinator werkgroepen

KAART JOHN FRIJTERS

Een dagje vogelen met.....

Giggi van Melick

Giggi heeft met goed gevolg onze beide cursussen gevolgd en is erg enthousiast geworden.

Ze wil zich voor de Vogelwerkgroep gaan inzetten door het organiseren van meer excursies met name voor de nieuwe leden.

Hoe belangrijk is vogelen voor jou?

Vogelen is ontspannen, en genieten van het buiten zijn. Vogelen heeft me ook meer bewust gemaakt van onze omgeving. Zelfs na 2,5 jaar vogelen (zo lang -of kort- ben ik aan het vogelen), kun je al verschillen waarnemen in natuurgebieden. Ander beheer en natuurlijk ook de droogte van de laatste jaren zijn heel zichtbaar als je weet waar je op moet letten.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Door de Vogelwerkgroep heb ik kunnen ervaren hoe leuk het is om met andere vogelaars op pad te gaan. Elke excursie is een soort speurtocht. Nooit geweten hoeveel verschillende vogels er wel niet in het bos bij Dorst te zien zijn, zelfs op een koude winterdag in de sneeuw.

Waarom ben je lid geworden?

Ik ben blijven plakken na het volgen van de twee cursussen, dat was voor mij min of meer vanzelfsprekend. Het is gezellig om er met andere vogelaars op uit te trekken en te leren van de ervaren leden. We spreken van tijd tot tijd af met een kleine groep om een nieuwe vogelplek te ontdekken. Zo zijn we laatst op een vrijdag naar Tij geweest, de vogelkijkhut bij het Haringvliet.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Ik vogel pas redelijk kort, dus ik ben met regelmaat blij als ik een voor mij nieuwe soort heb gezien. En die zijn er nog volop, dus ik kan nog wel even vooruit. Vorig jaar maakte ik een lange wandeling in Wales en toen hoorde ik een geluid dat ik niet kon thuisbrengen tot er twee Raven kwamen overvliegen. Midden in de natuur, ver van de bewoonde wereld is dat een ervaring die ik niet vergeten ben.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Met vreemde vogels op pad gaan? 😊

Wat is je lievelingsvogel?

Allemaal? Ik heb geen favoriet. Een Bruine Kiekendief zien jagen boven het land is prachtig, maar ik geniet net zo goed van een Winterkoninkje dat uitdagend op een tak in het bos zit. Zo klein maar toch zit alles erop en eraan.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Komend jaar hoop ik met een paar andere leden van de Vogelwerkgroep het excursieprogramma in te gaan vullen. Ik heb me al eerder dit jaar aangesloten bij de werkgroep Rooskensdonk. Die rondjes lijken elke keer langer te duren omdat er zoveel te zien is in de polder. Heel leerzaam om met Cees, Harry en co de waarnemingen te noteren.

Wat is het mooiste vogelland?

Vooralsnog is dat ons eigen Nederland want hier heb ik de meeste vogels gezien. We hebben zoveel prachtige en diverse natuurgebieden, ook in en rond Breda. Texel, het Lauwersmeer en de ENCI-groeve in Maastricht staan onder andere op mijn verlanglijstje.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

De polder bij Zonzeel is voor mij bijzonder omdat ik daar mijn eerste Blauwborst heb gezien. Voor de eerste cursus had ik er nog nooit van gehoord en nu ga ik zelf in het voorjaar op pad om hem te zien.

Zijn we nog wat vergeten?

Volgend jaar allemaal gezellig mee op excursie!

Jan Benoist

GROENLING (FOTO. RIA LAMBREGTS)

Boomkikkerpad - Toxandria

Algemeen

Het Boomkikkerpad is een ecologische verbindingzone (EVZ) en eigendom van de gemeente Gilze en Rijen.

Ligging en bereikbaarheid

Het Boomkikkerpad – Toxandria is te bereiken via de Veenstraat in Molenschot maar vanuit Breda beter te bereiken via de Leyweg hoek Kapelstraat/Groenstraat in Molenschot. In de brede berm kun je parkeren.

Beschrijving

Dit gebied maakt deel uit van een veel grotere ecologische verbindingzone die loopt van de Vliegbasis Gilze-Rijen naar het Broek in Chaam. Deze verbindingzone is bedoeld om de populatie Boomkikkers in beide voornoemde gebieden met elkaar in verbinding te brengen. Hierdoor wordt de nodige uitwisseling mogelijk. Het geheel maakt deel uit van het Natuurnetwerk Brabant. (de opvolger van de Ecologische Hoofdstructuur Nederland). Het gebied bestaat uit hooilanden, akkertjes, braamstruwelen, poelen en houtwallen. Vooral de poelen en de braamstruwelen zijn erg geliefd bij de Boomkikker. Het spreekt vanzelf dat naast de Boomkikker ook vele vogels gebruik maken van deze EVZ. Een ander deel van deze EVZ is de GilzeWouwerbeek, beschreven in Hupke 159 winter 2014.

Mogelijkheden

Je kunt een mooie wandeling maken van ongeveer drie kilometer.

Ga door het hek op de hierboven genoemde hoek Leyweg/Kapelstraat en volg het pad helemaal naar achteren tot voorbij de golfbaan en tot KP 49 van het wandelnetwerk. Ga hier linksaf langs de golfbaan.

De witte paaltjes duiden de grens aan van de golfbaan Toxandria. Loop door tot een T-splitsing. Ga hier linksaf, de Goorbergseweg op. Loop helemaal door tot je bij een verharde weg komt. Dit is de Groenstraat. Je bent nu bij KP 89 van het wandelnetwerk. Ga hier weer links en u bent terug bij af.

TAPUIT (FOTO. RIA LAMBREGTS)

Wat is er zoal te horen en te zien

Voor actuele gegevens kijk op Waarneming.nl.

Zoek onder: Molenschot of Molenschot Golfclub Toxandria.

Jan Benoist

Bijzondere waarnemingen

Deze laatste bijzondere waarnemingen in het kader van vijftig jaar West Brabantse Vogelwerkgroep beslaat de periode van 2000 tot en met 2018.

Kort zal ik een aantal zeldzaamheden noemen die binnen ons 'werkgebied' zijn waargenomen.

Kuifduiker: enkele waarnemingen, een in 2006 en 2007, tien in 2016 en een in 2018.

Koereiger: in 2007 zeven waarnemingen, daarna geen meer tot 2014; in de laatste jaren werden steeds enkele exemplaren gezien.

Heilige Ibis: twee waarnemingen in 2008 en 2014.

Rosse Stekelstaart: een waarneming in 2001, drie in 2015 en een in 2016.

Aasgier, zeer zelden hier te zien, vaak betreft het een verdwaald exemplaar: in 2016 een waarneming.

Zomertortel: jaarlijks diverse waarnemingen tot zelfs tientallen vanaf 2014. Later steeds minder tot maar enkele meldingen in de laatste jaren.

Halsbandparkiet: van 2003 tot 2010 diverse waarnemingen, daarna niets tot 2013, daarna jaarlijks wel enkele waarnemingen, in Breda en omgeving.

Hop, wordt maar zelden in ons gebied waargenomen: in 2015 waren er twee waarnemingen, evenals in 2018.

Middelste Bonte Specht: vanaf 2004 komen er geregeld meldingen binnen, tot zelfs 46 in 2018. Deze toename in ons gebied, vooral in de bossen rondom Breda, past binnen een landelijke trend.

Kuifleeuwerik: in 1992 nog 22 waarnemingen, de laatste melding zijn van 2006.

Rouwkwikstaart: deze, wordt vanaf 2006 jaarlijks enkele keren waargenomen.

Cetti's Zanger: enkele waarnemingen druppelen binnen vanaf 2001, in 2011 zijn er 54 waarnemingen, in 2014 177 en in 2018 zelfs 350. Een geweldige toename, vooral daar waar riet blijft staan; zelfs in de winter is zijn zang te horen.

Klapekster:, in 2009 zijn er 39 meldingen, in 2018 29. 'Vooral in de winterperiode worden ze gezien in de open 'heideveldgebieden'.

Bonte Kraai:, tot 1992, jaarlijks diverse waarnemingen, vanaf 2007 nog maar enkele.

Grote Kruisbek:, in 2013 enkele waarnemingen, daarvoor nooit gezien; in 2017 21 waarnemingen vanwege een invasie vanuit Noord-Europa!

De gegevens zijn afkomstig uit het archief van de West Brabantse Vogelwerkgroep; met dank Hans van der Sanden.

Willem Veenhuizen

KOEREIGER

KLAPEKSTER

CETTI'S ZANGER

FOTO'S RIA LAMBREGTS

Waarnemingen

1	Roerdomp	20-9-2019	Altena	Noordwaard - Muggenwaard	Josina Roks
8	Koereiger	15-9-2019	Altena	Deeneplaatweg - Zuid	Harry van Vugt
12	Kleine Zilverreiger	10-8-2019	Altena	Noordwaard - Galeiwaard	Raymond van Breemen
1	Zwarte Ooievaar	19-10-2019	Breda	Markdal	Martin van Leest
65	Ooievaar	24-8-2019	Altena	Noordwaard -Muggenwaard	Raymond van Breemen
1	Kleine Canadese Gans	15-10-2019	Altena	Noordwaard - Polder Ganzewei	Richard de Jonckheere
17	Casarca	6-9-2019	Altena	Noordwaard - Polder Hardenhoek	Toos Timmermans
1	Krooneend	17-8-2019	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost	Joost Simons
1	Topper	12-10-2019	Steenbergen	Dintelse Gorzen - West	Mitchell Krijnen
1	Brilduiker	30-10-2019	Breda	Galder - Galdersche Heide	Hannie van Gils
1	Wespendief	1-9-2019	Breda	Prinsenbeek	Tim van Oerle
1	Rode Wouw	22-9-2019	Breda	Hooydonk	Erik van Boxtel
3	Zeearend	20-9-2019	Drimmelen	Gat van de Noorderklip	Cees Huijben
1	Blauwe Kiekendief	26-10-2019	Breda	Lage Vuchtpolder	Kees Wijnen
1	Havik	19-9-2019	Breda	Prinsenbeek - Weimeren	Cees Janssen
3	Visarend	12-9-2019	Altena	Brabantse Biesbosch	Arthur Kok
1	Roodpootvalk	9-9-2019	Breda	Hooydonk	Rutger van Ouwerkerk
2	Boomvalk	1-8-2019	Breda	Lage Vuchtpolder	Mariëtta Peters
29	Patrijs	6-8-2019	Alphen-C	Galder - Markdal	Martin van Leest
1	Porseleinhoen	8-8-2019	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Joost Simons
1	Kleinst Waterhoen	6-8-2019	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Gert Bouwmeester
1	Kraanvogel	30-10-2019	Alphen-C	Chaam - Bleeke Heide	Jan Vermeulen
40	Goudplevier	14-9-2019	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oostpunt	Hans Goossens
1	Houtsnip	24-10-2019	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Ronald Buynsters
2	Pontische Meeuw	5-10-2019	Altena	Oudendijk - Groesplaat	Jos Quirijnen
2	Zwarte Stern	13-9-2019	Drimmelen	Hollandsch Diep - Oost	Adri Clements
1	Koekoek	5-10-2019	Zundert	Schijf - Witte Moeren e.o.	Ria Lambregts
1	Nachtzwaluw	11-8-2019	Breda	Mastbosch	Bas Gerrits
2	Gierzwaluw	21-8-2019	Breda	Teteringen	Piet van Iersel
1	Draaihals	10-9-2019	Alphen-C	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Ria Lambregts
1	Middelste Bonte Specht	25-8-2019	Breda	Liesbosch	Marjo Lips
1	Kleine Bonte Specht	12-10-2019	Breda	Haagse Beemdenbos	Kees Wijnen
3	Boerenzwaluw	22-10-2019	Breda	Markdal	Ria Lambregts
2	Huiszwaluw	7-10-2019	Woensdrecht	Hogerwaardpolder oost	Martin van Leest
1	Duinpieper	9-10-2019	Alphen-C	Chaam - Bleeke Heide	Harry van Vugt
225	Witte Kwikstaart	21-9-2019	Breda	Teteringen	Piet van Iersel
1	Paapje	1-9-2019	Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Mathilde Marijnissen
1	Tapuit	17-10-2019	Breda	Hooijdonk	Erik van Boxtel
1	Beflijster	8-10-2019	Breda	Westerpark	Marjo Lips
1	Bladkoning	16-10-2019	Oosterhout	Dorst e.o.	Arthur Kok
10	Baardman	22-10-2019	Steenbergen	Schelde-Rijnkanaal - noord	Adri Clements
1	Roodkopklauwier	2-9-2019	Alphen-C	Chaam - De Maaien	Harry van Vugt
200	Keep	31-10-2019	Moerdijk	Fijnaart - Oudemolen e.o.	Adri Clements
12	Kruisbek	2-10-2019	Breda	Mastbosch	Marjo Lips
1	Geelgors	15-10-2019	Breda	Overa	Hannie van Gils

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4° Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Biek Smetsers	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

Foto's van 50 jarig jubileum gemaakt door Karel Speulman

